

Сіренко Р.Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕРЖАВНИЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТСТВА ЧЕРЕЗ СИСТЕМНУ АКТИВНІСТЬ МОЛОДІ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті проаналізовано теоретичні засади формування гуманістичних цінностей у молодого покоління. Досліджено особливості розвитку особистісних якостей у студентської молоді в процесі навчання у вищих навчальних закладах України. З'ясовано вплив фізичної культури на бачення студентством соціальної проблематики розвитку українського суспільства. Обґрунтовано необхідність державного впливу на формування соціально-гуманістичних поглядів у студентської молоді через системну активність у сфері фізичної культури та масового спорту.

Ключові слова: державна політика, студентська молодь, фізична культура, гуманістичні погляди, соціальна позиція, молоде покоління.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Вивчення цієї проблематики дозволило виявити низку протиріч між визнанням необхідності пріоритетів соціально-гуманістичних цінностей у студентської молоді та сучасними соціально-економічними умовами життя студентства; розумінням значущості системи освіти у формуванні соціальних і державницьких цінностей майбутніх фахівців та відсутністю систематизованої, заснованої на міждисциплінарному науковому підході, цілеспрямованої педагогічної діяльності. Об'єктивним потенціалом фізичної культури у формуванні соціально-гуманістичних цінностей також є відсутність адекватних ефективних педагогічних концепцій.

Перехід суспільства до сучасних ринкових відносин загострює актуальність проблем якісного навчання студентів у системі вищої школи і підвищує соціально-педагогічну значущість суспільної адаптації, оскільки від цього залежить ставлення до навчання, якість знань, умінь і навичок, стійкість моральної спрямованості молоді. У структурі ефективності освіти вітчизняні дослідники виділяють: грамотність, освіченість, професійну компетентність, культуру і менталітет особистості. Сучасна вітчизняна система освіти є самостійною соціально-педагогічною галуззю, яка перебуває у безперервній динаміці та враховує у своєму розвитку не лише національний досвід,

а й провідні світові тенденції. Державницькою позицією формування педагогічної освіти виступає ідея універсальності знань про людину у її взаємозв'язках з державою та її органами, суспільством, культурою.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. На основі аналізу літературних джерел, що відносяться до державного управління, загальної педагогіки, психології, соціології, культурології, ми дійшли висновку, що соціально-гуманістичні та державницькі цінності є різноманітною, багатогранною системою утворень у свідомості індивіда, в якій відображаються актуальні потреби, інтереси, смаки, культура поведінки, спілкування, комунікації та діяльності, її творча спрямованість і громадянська позиція. Аналіз літературних джерел показав, що визначальним у процесі державного впливу на формування соціально-гуманістичних цінностей студентської молоді є створення відповідних педагогічних умов (Н.К. Іванова, В.Т. Лободин, С.Г. Палій) [10].

Формування соціально-гуманістичних цінностей особистості студента - це цілеспрямований, багатогранний і водночас цілісний процес, зумовлений сукупністю факторів, що складають причину і рушійну силу її розвитку та становлення молоді особистості. Оскільки процес розвитку

соціально-гуманістичних цінностей є результатом безлічі взаємозв'язків і взаємодій, внутрішніх сфер та зовнішніх обставин, спостерігається прояв різноманіття чинників. Вони з точки зору управлінського впливу поділяються на зовнішні та внутрішні, домінуючі і додаткові, основні і неосновні, прямі і непрямі, тимчасові і постійні, керовані і некеровані, контрольовані і неконтрольовані (М.М. Борисов, М.Я. Віленський, Г.М. Соловйов) [4].

Аналіз наукової літератури свідчить, що дотепер у науці державного управління немає однозначного визначення поняття «формування соціально-гуманістичних цінностей» і уявлень про їх формуючі складники, компоненти та ознаки якостей, що не дозволяє конкретизувати, оптимізувати й структурувати навчально-виховний процес. Відсутні наукові роботи, в яких представлений цілісний спектр соціально-гуманістичних цінностей, який розкриває зміст, прояв і формування у навчальному процесі студентської молоді. Не осмислені та не розкриті повністю змістовно-фундаментальні можливості фізичної культури у цьому напрямі; спостерігається також недостатня дослідженість цієї тематики в базисно-теоретичному та морально-психологічному аспектах.

Мета дослідження – обґрунтувати необхідність формування соціально-гуманістичних цінностей засобами фізичної культури у процесі цілеспрямованого впливу держави на виховання студентської молоді.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі завдання:

1. Проаналізувати теоретичні засади формування гуманістичних цінностей у молодого покоління.

2. Дослідити особливості розвитку особистісних якостей у студентської молоді в процесі навчання у вищих навчальних закладах України.

3. З'ясувати вплив фізичної культури на бачення студентством соціальної проблематики розвитку українського суспільства.

4. Обґрунтувати необхідність державного впливу на формування соціально-гуманістичних поглядів у студентської молоді через системну активність у сфері фізичної культури та масового спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сутність процесу виховання тісно пов'язана із соціально-гуманістичними цінностями фізичної культури молоді особистості й полягає в планомірному і систематичному розвитку якостей молоді людини. Використання

у фізичному вихованні науково-обґрунтованих досягнень спорту є найбільш перспективним шляхом розвитку інтеграції фізичної та спортивної культур на користь молодій людині [3, с. 9]. Особливо потрібно наголосити на необхідності цих аспектів спортивної підготовки, які формують особистісну культуру і є, ймовірно, одним із найвищих досягнень культури взагалі. Сюди можна віднести культуру тренування, відновлення, самоконтролю, а також формування зібраності, організованості та наполегливості у досягненні поставлених цілей, а також здатності до багаторічної систематичної роботи над своїм удосконаленням та умінням перемагати і програвати, не втрачаючи своєї гідності й віри в майбутній успіх.

З позицій утворення цінностей фізична культура постає як багатогранне й інтегративне явище. Вона розглядається в єдності та взаємозв'язку компонентів фізкультурної рекреації, фізкультурної освіти, фізкультурної реабілітації, фізкультурної адаптації; видів фізкультурної діяльності та фізичної культури; структурних компонентів; системи потреб, здібностей, відносин та інститутів; цінностей, спрямованих на формування духовно-тілесної єдності молоді людини через свідомо окультурену фізкультурну діяльність, в якій переважає натхненність фізичного [10].

Фізична культура допомагає виконувати важливі соціальні функції: вона дозволяє порівнювати й оцінювати здібності людей, стимулювати їхню активність, прагнення до вдосконалення своїх здібностей. Виникає соціальна проблема гуманізації суперництва, створення таких умов змагання, які дозволяють: порівнювати здібності учасників змагання; об'єктивно оцінювати їхні здібності; не принижувати гідності особистості суперників. Це стимулює активність студентства і, навпаки, «гальмує» дії негативних чинників, які викликають пасивне ставлення до діяльності, спрямованої на формування соціально-гуманістичних цінностей особистості студента. До властивих суспільству загалом і тих, що мають істотний вплив на студентство, відносять фактори: суспільні відносини, матеріально-економічні умови життєдіяльності, соціальне середовище, екологічні та кліматичні умови, систему соціальної політики, стан системи фізичного виховання.

Набір об'єктивних специфічних чинників, властивих конкретному вищому навчальному закладу і соціальній групі студентів, детермінує стан системи освіти в конкретно взятому виші, соціальному середовищі, що формує культуру

особистості студента, зміст і дієвість системи соціально-виховної політики, ступінь ефективності функціонування системи фізичного виховання; формування фізичної культури особистості студента, матеріально-побутові умови життєдіяльності студентів, умови, що відображають специфіку і характер навчальної діяльності студентів.

Загальні індивідуально-неспецифічні фактори включають: знання, їх ступінь науковості та усвідомленості; мотиваційно-ціннісні орієнтації; соціально-духовні цінності; біологічні вікові та психологічні особливості; поведінкове ставлення до цінностей фізичної культури; соціальні контакти. Групу індивідуально-специфічних факторів становлять: інтелектуальні та психомоторні здібності; особливості психічних процесів; темперамент, типи характеру, риси [1]. На підставі об'єднання однорідних ознак можна умовно виділити фактори, що впливають на формування соціально-гуманістичних цінностей особистості: соціально-психологічний; організаційно-методичний; психолого-педагогічний; матеріально-побутовий; соціально-демографічний.

Соціально-психологічний фактор включає чотири складники незалежних змінних: соціально-психологічний клімат, сформований у вищому навчальному закладі; фізкультурно-спортивні традиції; соціальне оточення, приклад близьких друзів; думка батьків, викладачів, старших. Важливу роль у формуванні соціально-гуманістичних цінностей молоді особистості відіграє організаційно-методичний фактор, він включає в себе всі сторони, різноманіття впливу на студента. У ньому відображується сукупність принципів побудови, методів і форм організації навчальної та поза навчальної діяльності студентів [8].

Структуру організаційно-методичного фактора складають: визначення місця і ролі предметного змісту фізичної культури як підсистеми освітнього процесу; вибір компонентів змісту; встановлення сенсу і логіки зв'язків між компонентами змісту; визначення оптимальних варіантів навчальної діяльності студентів (обґрунтування їх з позицій психолого-педагогічних і фізіологічних закономірностей фізичного виховання, теорії оптимізації та педагогічних технологій); вибір найцікавіших для студентів форм фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової та освітньої діяльності; підготовка складників педагогічної технології; визначення діагностичних і функціональних дій; підготовка кадрів.

Складниками навчального процесу є форми та методи, що впливають на процес передачі та

засвоєння знань, умінь і навичок, чітко злагоджена робота викладачів із використанням прогресивних методів навчання. Удосконалення системи контролю та корекції, оцінки рівня фізичної культури студентів, облік їх соціально-демографічних характеристик, індивідуальних особливостей та інтересів дозволяють удосконалювати навчальну діяльність, зробити її більш керованою та ефективною. Агітаційна робота у вищих навчальних закладах є важливим фактором успішного формування соціально-гуманістичних цінностей особистості студента [6, с. 34].

Психолого-педагогічний фактор охоплює якість і рівень проведення навчальних занять. Професійна спрямованість, облік індивідуально-психологічних, фізичних, духовних особливостей студентів, адекватне можливостям студентів фізичне навантаження, рішення оздоровчих освітньо-виховних завдань, урахування бажань та інтересів студентів, різноманітність, новизна, емоційність занять, а також особистість викладача. Таким чином, об'єктивні та суб'єктивні фактори процесу формування соціально-гуманістичних цінностей студентської молоді взаємопов'язані, взаємозумовлені та утворюють цілісну структуру. На їх основі необхідне розроблення комплексу навчально-педагогічних, державно-управлінських рішень, практичних дій, алгоритму педагогічних технологій, які забезпечать ефективність навчального процесу [11, с. 19].

Виходячи з психолого-педагогічних позицій, формування фізичною культурою соціально-гуманістичних цінностей у студента – це виховання потреб, мотивів та інтересів до систематичних занять фізичною культурою як соціального явища у процесі навчальної та самостійної фізкультурної діяльності [9, с. 8]. Мотиваційна сфера студента є системним фактором усіх виховних впливів і формується в процесі соціально-психологічного, інтелектуального і рухового виховання. Потреби, мотиви та інтереси студентів до фізичної культури є психологічним механізмом перетворення суспільних цінностей фізичної культури на цінності молоді особистості.

Суб'єктивні чинники, що визначають рівень соціально-гуманістичної культури студента, є сукупністю якостей і властивостей особистості, які самостійно формуються, регулюються, змінюються і визначають спрямованість і схильність. Їх можна, як і об'єктивні чинники, розділити на загальні індивідуально-неспецифічні, притаманні всій соціальній групі студентів, і індивідуально-специфічні, які відображають

виражену індивідуальність, її специфіку якостей і властивостей. У сукупності факторів, що підвищують активність студентів, певна роль належить фізкультурно-спортивним традиціям, за допомогою яких успішно вирішуються завдання з формування активної соціальної та професійної позиції, залучення їх до фізкультурно-спортивної діяльності, формування позитивного ставлення, виховання любові до фаху, навчального закладу [5].

Характерною особливістю процесу формування фізичної культури студента є вплив викладачів на розвиток молодого покоління. Удосконалення системи контролю та корекції, оцінки рівня фізичної культури студентів, облік їх соціально-демографічних характеристик, індивідуальних особливостей та інтересів дозволяють удосконалювати навчальну діяльність, зробити її більш керованою та ефективною. Таким чином, об'єктивні і суб'єктивні чинники процесу формування соціально-гуманістичних цінностей студентської молоді взаємопов'язані, взаємозумовлені та утворюють цілісну структуру [4].

Сучасна фізична культура багата за змістом і складна за своєю структурою, в ній закладені величезні можливості для соціально-гуманістичного виховання людини, розвитку здатності сприймати, відчувати і правильно розуміти прекрасне у вчинках, у відточених до високого ступеня досконалості рухах. Під впливом правильно організованих фізичних вправ гармонійно розвивається статура, рухи людини стають скоординованими, енергійними і красивими.

Фізична культура загалом є специфічною формою прояву таких фізичних якостей, як спритність, швидкість, сила, витривалість тощо. Вони специфічно впливають на розвиток здібностей до рухової творчості, а отже, мають тісний зв'язок із рівнем розвитку інтелекту і духовних якостей особистості [7]. У процесі систематичних занять фізичною культурою і спортом здійснюється глибокий зв'язок фізичного виховання з моральним, розумовим і естетичним, оскільки духовні якості людини, її моральні принципи розкриваються повніше. Здібності, що формуються у процесі занять фізичною культурою, соціального спілкування та наукового пізнання, стають необхідними компонентами та найважливішою умовою розвитку молоді людини і різних видів її суспільної діяльності. Сутність процесу виховання тісно пов'язана із соціально-гуманістичними цінностями фізичної культури особистості й полягає в

планомірному і систематичному розвитку позитивних якостей у молодих людей, особливо студентства [2, с. 127].

Формулювання висновків і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Темпи уповільнення розвитку свідомості молоді в Україні можуть отримати позитивну тенденцію на основі всебічного розвитку особистості студента – не просто вдосконалення його підготовки, а гармонійного його розвитку, що забезпечує високий ступінь активності, мобільності та адаптації до швидко мінливих умов ринку. Для цього необхідно розвивати у студентів уміння поповнювати свої знання, вчитися думати, робити самостійні висновки на базі конкретних знань, формувати навички перетворювального інтелекту, який дозволить їм стати конкурентоспроможною особистістю.

Вирішення цих завдань можливе лише за умови сфокусованого впливу держави на зміст освіти, в якому мають бути цілісно й гармонійно представлені цінності матеріальної та духовної культури, науки, провідні сфери мистецтва, економічна культура і культура праці, політична, правова, комунікативна культура. Важливе значення має фізична культура як історично детермінована галузь загальної культури та історії людства. Процес формування фізичної культури особистості з позицій гуманістичної та соціальної спрямованості розрахований на створення системи уявлень про цей процес і реалізацію в контексті цілей демократизації і гуманізації держави й особистісних потреб студентів у галузі фізичної культури.

Подолати відчуження фізичного виховання від особистості можна тільки шляхом гуманізації, повороту всієї системи поваги до людини, її особистості, гідності та довіри до неї, прийняття і розуміння її інтересів, особистісних цілей і мотивів її діяльності. Фізична культура робить свій внесок у формування цілісної особистості з досить розвиненою гуманістичною орієнтацією, здатною адекватно діяти у процесах становлення державності. Вона стимулює людину до різних форм соціальної активності, серед яких громадянськість, гуманізм, творча спрямованість, працьовитість, високий рівень моральності. Формування соціально-гуманістичних якостей особистості студента має бути цілеспрямованим, багатограним і водночас цілісним процесом впливу держави, що зумовлений сукупністю факторів, що становлять причину і рушійну силу її розвитку.

Список літератури:

1. Авраменко О. Соціалізація особистості як соціально-педагогічна проблема. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2013. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadsps_2013_5_3.pdf.
2. Актуальні аспекти соціально-правового захисту молоді в сучасній Україні: навч. посіб. / О. Полякова, Г. Приходько, Ю. Сапарай; за заг. ред. О. Полякової. Суми: Університетська книга, 2009. 240 с.
3. Антонова З. Соціально-психологічні особливості економічної соціалізації підлітків: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. НАПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка. К., 2012. 13 с.
4. Доннік М. Погляд на дефініцію «соціалізація» з точки зору наук про людину. Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. «Пед. науки». 2012. № 19, ч. 2. С. 67–75.
5. Іваницька О. Державне управління розвитком людського капіталу. Вісник Академії митної служби України. Сер.: «Державне управління». 2010. № 2. С. 19–24. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamcudu_2010_2_3.pdf.
6. Корецька А. Соціальне середовище як об'єктивний чинник формування особистості в контексті державотворення. Вища освіта України. 2008. № 1. С. 66.
7. Кривоконь Н. Соціалізація та досвід особистості в контексті психології соціальної роботи. Пробл. заг. та пед. психології: зб. наук. пр. 2011. Т. 13, ч. 1. С. 223–231.
8. Марченко О. Індивідуалізація і соціалізація у системі неперервної освіти: історико-педагогічний аспект. Вісн. Черкас. ун-ту. Сер.: «Пед. науки». 2010. Вип. 183, ч. 2. С. 65–70.
9. Мельник Ю. Пізнавальні та ціннісні аспекти у соціалізації особистості: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03. Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. О., 2011. 15 с.
10. Парубчак І. Ціннісні орієнтації як система соціального регулювання державної політики у сучасному суспільстві. Аналітика і влада. Інститут проблем державного управління та місцевого самоврядування НАДУ при Президентові України. Вип. № 6 (12). 2012. С. 217–222.
11. Просандєєва Л. Психологічні засади розвитку самоцінності особистості в процесі соціалізації: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2012. 44 с.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИСТИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ У СТУДЕНЧЕСТВА ЧЕРЕЗ СИСТЕМНУЮ АКТИВНОСТЬ МОЛОДЕЖИ В СФЕРЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

В статье проанализированы теоретические основы формирования гуманистических ценностей у молодого поколения. Исследованы особенности развития личностных качеств у студенческой молодежи в процессе обучения в высших учебных заведениях Украины. Выяснено влияние физической культуры на видение студентством социальной проблематики развития украинского общества. Обоснована необходимость государственного влияния на формирование социально-гуманистических взглядов у студенческой молодежи через системную активность в сфере физической культуры и массового спорта.

Ключевые слова: государственная политика, студенты, физическая культура, гуманистические взгляды, социальная позиция, молодое поколение.

THE STATE EFFECT ON THE FORMATION OF SOCIAL-HUMANISTIC VALUES OF A STUDENT THROUGH THE SYSTEM OF YOUTH ACTIVITY IN PHYSICAL CULTURE

The theoretical principles of the formation of humanistic values of the young generation are analyzed. The peculiarities of the development of personal qualities of student youth in the process of studying at higher educational institutions of Ukraine are investigated. The influence of physical culture on the students' perception of the social problems of the development of Ukrainian society is revealed. The necessity of state influence on the formation of socio-humanistic attitudes of student youth through systemic activity in the field of physical culture and mass sports is substantiated.

Key words: state policy, student youth, physical culture, humanistic views, social position, young generation.